

Kankaisten koulu, Kangasniemi

KETÄÄN EI JÄTETÄ YKSIN!

- Tärkeää tietoa koteihin -

SISÄLLYS:

1. OSALLISUUS-MITÄ SE ON?

2. RYHMÄN MUOTOUTUMINEN

2.1 Päämääränä mahdollisimman hyvin toimiva ryhmä

2.2 Miten voi jäädä ryhmän ulkopuolelle?

3. KOULUKIUSAAMINEN

3.1 Koulukiusaamisen muodot

3.2 Roolit kiusaamistilanteissa

3.3 Mitä tehdä, jos huomaa kiusaamista?

3.4 Kerro asiasta - juuri sinä voit auttaa!

4. KIVA KOULU KANKAISTEN KOULUSSA LUKUVUONNA 2018-2019

4.1 Autetaan toisiamme

4.2 Koulumme keskustelumalli kiusaamistapauksissa

1. OSALLISUUS - MITÄ SE ON?

Osallisuudella tarkoitetaan mahdollisuutta vaikuttaa omaan lähiympäristöönsä, itseään koskevien päätösten tekoon ja itseään koskeviin asioihin. Osallisuus on toimintaa, jossa oppilaat asettavat itse tavoitteita, keskustelevat ja pohtivat eri ratkaisuja sekä tekevät päätöksiä. Tällaisen aidon osallistumisen toteutuminen koulun luokkayhteisössä edellyttää turvallista ja toimivaa ryhmää. Osallisuuteen kuuluu ryhmän tuki. Turvallisessa ryhmässä on mahdollista pyytää apua toisilta oppilailta tai opettajalta/koulunkäynnin ohjaajalta. Kaikkein ei tarvitse pystyä yksin.

Jokaisesta ei kasva eikä tarvitse kasvaa aktiivista yhteiskunnallista vaikuttajaa, mutta jokaisella on oikeus kokea olevansa tärkeä osa jotakin ryhmää tai yhteisöä.

Syrjäytyminen sen sijaan tarkoittaa ryhmään kuulumattomuutta, joutumista syrjään, toiseutta ja ulkopuolisuuden kokemusta.

2. RYHMÄN MUOTOUTUMINEN

Useissa tutkimuksissa on osoitettu, että lapset saattavat hylätä jopa parhaan kaverinsa pelätessään tulevansa itse kiusatuksi. Oppilaiden keskuudessa muodostuu ikään kuin sääntö siitä, kenen kanssa saa jutella ja kenen kanssa ei, ketkä kuuluvat joukkoon ja ketkä tulee jättää ulkopuolelle tai keitä saa kiusata ja keitä ei. Tällaiset säännöt luodaan pääasiassa viestimällä sanoin ja nonverbaalisin vihjein. Miten ja miksi ryhmässä luodaan sääntöjä, joilla joku tai jotkut suljetaan ulkopuolelle?

2.1 Päämääränä mahdollisimman hyvin toimiva ryhmä

Ryhmän muotoutumisvaiheessa päämääränä on mahdollisimman hyvin toimiva ryhmä, jonka jäsenet viihtyvät yhdessä ja täydentävät toisiaan. Kun ryhmän tarvitsemat voimavarat on saatu kokoon ja ryhmä on toiminnallisesti hyvä, ryhmä sulkee rajansa. Tämän jälkeen uusia tulijoita arvioidaan tiukemmin ja ulkopuolisten on vaikea päästä enää mukaan ryhmään. Tällöin ulkopuolisia saatetaan alkaa käyttää välineenä ryhmän sisäisen yhteenkuuluvuuden vahvistamisessa.

2.2 Miten voi jäädä ryhmän ulkopuolelle?

Ryhmän roolit tuotetaan viestinnän keinoin. Viestinnän keinoin myös osoitetaan ryhmän ulkopuoliset. Oman pienryhmän löytäminen voi olla erityisen vaikeaa nuorelle, joka ”myöhästyy” itsensä esittelyvaiheesta tai ei osaa esitellä omia vahvuuksiaan ja jonka edessä ryhmien rajat sulkeutuvat yksi toisensa jälkeen. Siinä vaiheessa, kun ryhmä on jo muotoutunut ja paikat ikään kuin jaettu, hänen voi olla vaikea päästä enää mukaan, vaikka hänellä olisikin ryhmää tukevia ominaisuuksia.

Ryhmän ulkopuolelle saattaa jäädä ihan kuka tahansa pelkästään siitä syystä, että hänen tarjoamiaan voimavaroja on jo ryhmän käytössä jonkun toisen henkilön kautta. Ryhmän ulkopuolelle saattaa jäädä myös siitä syystä, että henkilö ei ryhmän muotoutumisvaiheessa pidä tärkeänä ryhmään kuulumista eikä tavoittelekaan ryhmän jäsenyyttä. Näin saattaa käydä, jos nuorella on jo luotettava ja läheinen ystävä, jonka kanssa hän voi viettää aikaa, tai jos ryhmän tekemiset tai sen jäsenet eivät yksinkertaisesti kiinnosta häntä. Pienryhmien ulkopuolelle jääminen tai jättäytyminen voi siis olla joko ei-toivottua tai se voi olla tietoinen ratkaisu, joka myöhemmin saattaa osoittautua kohtalokkaaksi.

Esimerkiksi nuoren, joka on kerran jäänyt ryhmän ulkopuolelle, voi olla vaikea osoittaa oma hyödyllisyytensä ryhmälle, vallankin, jos hänestä on jo kiusaamisen kautta tehty ryhmän yhtenäisyyttä vahvistava väline. Ryhmän rakenteissa tulisi tapahtua jokin muutos, jonka myötä hänelle vapautuisi paikka, jossa hän pääsisi toteuttamaan itselleen sopivaa roolia.

Ryhmässä käytetään myös yhteisesti hyväksytyjä keinoja päämäärien saavuttamiseksi. Ryhmän jäsenet voivat yhteisesti omaksua periaatteen, että kiusaamalla saa huvittaa itseään ja muita tai että kiusaaminen on sallittua, koska sen avulla ryhmä saavuttaa lisää

valtaa. Ryhmäytymisen tulokset näkyvät kiusaamistilanteissa sekä yksilöiden käyttäytymisenä että kiusaamiseen liittyvinä normeina.

Millainen ryhmäytyminen sitten olisi koulussa turvallisinta? Jokaisen olisi hyvä tuntea itsensä hyväksytyksi ainakin jossakin ryhmässä. Yksittäisen ryhmän koko ei kuitenkaan voi kasvaa loputtomasti. Koulussa voidaan tietoisesti tukea uusien pienryhmien muotoutumista. Opetustilanteissa olisi hyvä pyrkiä hajottamaan tuhoisasti käyttäytyviä kokoonpanoja ja vastaavasti tukea rakentavasti toimivia ryhmiä sekä auttaa ryhmien ulkopuolelle jääneitä löytämään oma turvallinen paikkansa oppilaiden suhdeverkostossa.

3. KOULUKIUSAAMINEN

3.1 Koulukiusaamisen muodot

*Näkyviä muotoja:

- sanallinen ja fyysinen vahingoittaminen

*Piilossa olevia muotoja:

- ryhmän ulkopuolelle jättäminen, nonverbaalinen viestintä, huomiotta jättäminen, mitätöinti, manipulaatio (esim. perättömien juttujen levittäminen)

Piilossa olevat kiusaamisen muodot ovat usein haasteellisia selvittää.

*Nettikiusaaminen:

- heijastuu usein koulupäivään, vaikka kiusaaminen painottuisi vapaa-aikaan.

3.2 Roolit kiusaamistilanteissa

Kaikki läsnä olevat ovat vastuussa kiusaamisesta. Kiusaaminen on ryhmäilmiö, ja kun kiusataan, jokainen on silloin mahdollistamassa kiusaamisen jatkumisen.

Useimmat nuoret eivät hyväksy kiusaamista. Ryhmässä kuitenkin helposti tulee toimineeksi tavoilla, jotka mahdollistavat kiusaamisen.

Mikä sinun roolisi on kiusaamistilanteessa? Tuetko tietämättäsi kiusaamista?

•**Apuri** ei aloita kiusaamista. Menee silti helposti mukaan tilanteeseen kiusaajan avuksi.

•**Vahvistaja** voi nauraa ja kannustaa kiusaajaa.

•**Sivustakatsoja** näkee kaiken, mutta pysyttelee taustalla ja vaikenee. Samalla hän huomaamattaan hyväksyy ja osallistuu kiusaamiseen – ja ehkä pelkää, että joutuu itse kiusaamisen kohteeksi.

•**Puolustaja** yrittää lopettaa kiusaamisen ja on kiusatun puolella.

3.3 Mitä tehdä, jos huomaa kiusaamista?

Jos huomaat kiusaamista...

Sinun teoillasi on merkitystä. Jo pienikin ystävällinen ele voi auttaa kiusattua jaksamaan eteenpäin. Jokainen voi omalla kohdallaan miettiä, mitä voisi tehdä kiusatun tilanteen parantamiseksi.

Kiusatun puolustajat ovat tutkimuksen mukaan kaikista suosituimpia oppilaita. Heikomman puolelle asettuvia ihaillaan. Suurin osa oppilaista pitää kiusaamista vääränä.

3.4 Kerro asiasta - juuri sinä voit auttaa!

Kuka tahansa voi käydä kertomassa kiusaamisesta aikuiselle. Opettajat eivät aina tiedä kiusaamisesta, vaikka se olisi yleistä tietoa oppilaiden keskuudessa. Kiusatun perhekään ei välttämättä tiedä. Kiusaamisesta ei saa vaieta.

*Kerro asiasta opettajalle. Koulussa saattaa olla kirjoittamattomana sääntönä, ettei kiusaamisesta kerrota opettajalle. Se on väärin. Kiusaamisesta kertominen ei ole kantelemista – se on auttamista

*Kerro asiasta kiusatun vanhemmille tai sisaruksille. Kiusattu ei aina ole kertonut asiasta tai häneen ei ole suhtauduttu riittävän vakavasti. On hyvä, jos asiasta kertoo mahdollisimman moni.

*Kerro asiasta koulun tukioppilaille. Tukioppilaiden yksi tärkeä tehtävä on viedä viestiä opettajille. Tukioppilas voi mennä juttelemaan kiusatun kanssa ja auttaa häntä puhumaan aikuiselle.

*Kerro asiasta rehtorille, kuraattorille, psykologille, terveydenhoitajalle tai koulupsygykkarille.

Kiusaamistapausten selvittäminen on aina aikuisten vastuulla. Mutta aikuisten on vaikea tehdä mitään, jos he eivät asiasta tiedä. Kerro siis!

4. KIVA KOULU KANKAISTEN KOULUSSA LUKUVUONNA 2018-2019

4.1 Autetaan toisiamme

Kiusaamisen vastainen työ näkyy koulussamme mm. luokanvalvojan tunneilla, tukioppilaiden toiminnassa, keskustelutuokioina ja teematunteina. Koulumme on ollut mukana KiVa Koulu -ohjelmassa siitä saakka, kun KiVa otettiin Suomen kouluissa käyttöön. KiVa tarkoittaa kiusaamisen vastaista toimenpideohjelmaa.

Kiusaaminen on vakava asia, eikä sitä koskaan saisi vähätellä. Kiusaamistilanteet ovat toisinaan haastavia ja niiden rakentava selvittäminen vaatii usein sekä koululta että kodilta aikaa, malttia ja kärsivällisyyttä. KiVa-tiimi toivookin kodin ja koulun välistä rakentavaa yhteistyötä, koska kiusaamistilanteet ovat usein monimutkaisia. Koulussa tapahtuvien kiusaamistilanteiden selvittelyä vapaa-ajalla, esim. sosiaalisessa mediassa, ei suositella, sillä yleensä vain koulu tietää koko totuuden tilanteesta (vaitiolovelvollisuus). Sosiaalinen media saattaa vaikeuttaa, vahingoittaa tai hankaloittaa asian selvittämistä koulussa. Se voi myös yleistää väärällä tavalla. Lisäksi julkisuutta saattavat saada henkilöt, jotka eivät ole siihen antaneet lupaa. Kunnioitetaan siis toistemme yksityisyyttä!

Luokanvalvoja selvittää usein omaa luokkaa koskevat kiusaamistilanteet. Toisinaan kiusaaminen kuitenkin jatkuu tai on liian haasteellista yhdelle opettajalle. Tällöin koulumme KiVa-tiimi auttaa. Se alkaa käsitellä asiaa saatuaan kirjallisen ilmoituksen (seulontalomake) kiusaamisesta. Ilmoitukseen on kirjattu kiusatun nimi/kiusattujen nimet, kiusaajan nimi/ kiusaajien nimet (= kiusaamistilanteessa olevat/kiusaamista tukevat) ja kuvaus kiusaamisesta.

Oletettu rooliasetelma (kiusattu/kiusatut-kiusaaja/kiusaajat) pitää olla, jotta KiVa-tiimi toimii. KiVa-tiimi puhuu näin ollen kiusatusta ja kiusaajasta tarkoittamatta syyllistä ketään. KiVa-tiimin tehtävä on selvittää kiusaamistilanteet eikä syyllistämisaistittelu kuulu ohjelmaan.

KiVa-tiimi ottaa jokaisen tapauksen yhtä vakavasti, kun ilmoitus on tehty. Haastattelemalla kaikki osapuolet tiimiläisille hahmottuu kokonaiskuva siitä, onko rooliasetelma sellainen, kuin ilmoitus antaa ymmärtää-aina näin ei ole. Erityisesti kiusaamistilanteissa, joissa mukana on useampi henkilö, saattaa haastattelujen myötä osa ”epäillyistä” jäädä koko tilanteen ulkopuolelle. KiVa-tiimin pitää haastatella kuitenkin kaikki, joiden nimi on ilmoituksessa mainittu. Tiimi on aina puolueeton!

Haastattelujen jälkeen KiVa-tiimin jäsenet ottavat yhteyttä (Wilma/puhelin) niihin koteihin, joiden lasta on haastateltu. Tavallisesti käydään läpi alkuasetelma (lapsen oletettu rooli tilanteessa) ja mahdolliset muutokset keskustelujen jälkeen. Yhteys kotiin otetaan lapsen roolista riippumatta. Koulumme toivookin kodeilta tukea ja ymmärtämystä. Uskomme, että vanhemmat haluavat tietää, jos heidän lastaan on jututettu kiusaamistapaukseen liittyen, vaikka lapsella ei selvittelyn jälkeen olisikaan osuutta tapahtumiin.

Parin viikon päästä KiVa-tiimi pitää seurannan, jossa haastateltuja jututetaan ja arvioidaan tilanne.

4.2 Koulumme keskustelumalli kiusaamistapauksissa

Koulussamme aloitamme keskustelun aina kiusatun kanssa.

YH-keskustelu (yhteinen huoli) kiusatun kanssa

tiimi:- Hei, me olemme X ja kuulumme koulumme KiVa-tiimiin. Pyysimme sinut juttusille, koska olemme saaneet seulontalomakkeen, jossa on mainittu nimesi. Kertoisitko nyt meille, minkälaisesta asiasta on kyse. Kuvailisitko tilannetta.

kiusatun reagointi: tietää ja alkaa kertoa

YH-keskustelu (yhteinen huoli) kiusaajan kanssa (mikäli kiusaajia on useampia, heidät pyritään jututtamaan saman oppitunnin aikana)

tiimi: - Hei, me olemme X ja kuulumme koulumme KiVa-tiimiin. Pyysimme sinut juttusille, koska olemme saaneet seulontalomakkeen, jossa on mainittu nimesi. Onko sinulla itselläsi käsitystä siitä, miksi olemme sinut kutsuneet?

kiusaajan reagointi: a) ei tiedä

b) ei tiedä, mutta hetken mietittyään alkaa kertoa (tiimi saattaa antaa vihjeen, esim. "Onko syksyn ruokailuissa tapahtunut jotakin, josta haluaisit kertoa?")

c) tietää ja alkaa kertoa

Oppilas kertoo vapaasti ja tiimi kuuntelee. Toinen tiimiläisistä kirjaa asiat lomakkeeseen.

tiimi: -Muistathan, että juttutuokion tarkoitus ei ole syyttää sinua. Me jututamme sinua, koska nimesi on mainittu. Se on meidän velvollisuus.

Jokaisen haastatellun kotiin ollaan yhteydessä (Wilma/puhelin) riippumatta roolista (kiusattu/kiusaaja/kiusaajaa myötäilevä/tilanteen ulkopuolelle jäävä) kiusaamistilanteessa.

Tiimi jututtaa osapuolia parin viikon kuluttua. Tällöin selvitetään, onko tilanne korjaantunut. Mikäli tilanne ei ole korjaantunut, yritetään etsiä osapuolten kesken uusia keinoja, jotta tilanne saataisiin korjattua. Tarvittaessa esim. rehtori, kuraattori tai psykologi jatkaa jutun käsittelyä. Tarvittaessa vanhemmat kutsutaan koululle.